

8. Суспільна доброчесність як складова якісної освіти

Вступ. Сучасний світ все частіше характеризується швидкістю й динамічністю змін. Але при цьому необхідно розуміти, що гармонія можлива лише в забезпеченні збалансованого задоволення потреб сучасного покоління. При цьому не менш важливим завданням залишається створення умов для майбутніх поколінь у реалізації власних можливостей і досягненні бажань.

Розмірковуючи над актуальністю сталого розвитку в суасних умовах, приходимо до висноку, що його важливість можна пояснити через три ключові виміри:

- екологічний (збереження природних ресурсів і біорізноманіття, запобігання екологічним катастрофам);
- економічний (розвиток економіки на основі інновацій і раціонального використання ресурсів та забезпечення рівного доступу до економічних можливостей);
- соціальний (забезпечення справедливості, рівності, поваги в усіх сферах людської життєдіяльності) [1].

Кожний із вимірів є важливим і взаємозалежним із іншим, проте, на наш погляд, ключовим тут виступає соціальний, при якому система моральних цінностей, норм і принципів має визначати чесну, відповідальну та справедливу поведінку людини у відношенні до найближчого оточення, у взаєминах із суспільством і державою. Ми не можемо заперечити той факт, що соціальна нерівність і криза цінностей породжує такі деструкти, як політична нестабільність, веде до економічного дисбалансу, виснаження природних ресурсів, навіть екологічних катастроф та зміни клімату. Тому так важливо сьогодні дотримуватися суспільної доброчесності, основи демократичного суспільства та невід'ємної складової якісної освіти, так як завдяки цим принципам можливе формування відповідальності, довіри та культури

співжиття, й безумовно, реалізація цілей сталого розвитку є не просто бажаним, а необхідним шляхом для виживання й процвітання людської цивілізації.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система освіти перебуває під впливом глобалізаційних процесів, цифрової трансформації, що спричиняє зростання суспільних викликів. Забезпечення якості освіти неможливе без формування в учасників освітнього процесу ціннісних орієнтацій, що базуються на етичних засадах і взаємній довірі. Однією з таких ключових умов є дотримання суспільної доброчесності – системи принципів, які передбачають чесність, прозорість, відповідальність та сповідування етичних норм у взаємодії між усіма членами суспільства.

Суспільна доброчесність – це не лише про обов’язки та відповідальність. Насамперед, це дотримання морально-етичних норм, що визначають чесну, справедливу, толерантну поведінку людини в соціальному середовищі. Сюди можна віднести:

- чесність у словах та діях;
- повагу до прав і свобод інших;
- нетерпимість до корупції та неетичних практик;
- дотримання норм і правил, що належним чином регулюють суспільне життя.

Ці норми можна толерувати й до професійного та освітнього середовища. Адже в контексті освіти суспільна доброчесність є розширеним поняттям академічної доброчесності, оскільки виходить за межі суто освітнього процесу та охоплює поведінку особи в широкому соціальному вимірі. Й на наше глибоке переконання, суспільна доброчесність прямо пропорційно впливає на забезпечення якості освіти.

Що стосується «якості освіти», то ця дефініція розглядається багатьма науковими школами, як вітчизняними, так і зарубіжними, й визначається багатоаспектістю, так як відсутні чіткі індикатори її виміру. У Законі України «Про освіту» вона подана як «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором

про надання освітніх послуг» [6]. Зауважимо, що в цьому визначенні відсутня надзвичайно важлива складова – рівень освіченості здобувачів, які, по суті, й мають бути визначальними замовниками освіти та споживачами таких послуг. Саме на таку особливість звертає увагу професор Десятов Т.М., зазначаючи, що «якість освіти найкраще тлумачити з погляду її споживачів» [4, с. 23].

У жовтні-листопаді 2020 року на замовлення Державної служби якості освіти України в рамках ініціативи «Система забезпечення якості освіти», яка впроваджується в рамках проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) дослідницькою агенцією «Vox Populi Agency» було проведене дослідження «Думки вчителів, керівників шкіл, освітніх експертів, учнів та їхніх батьків щодо якості освіти» [12]. Серед топ-критеріїв, які, на думку освітніх експертів, керівників шкіл, вчителів, учнів та їхніх батьків свідчать про те, що школа надає якісну освіту є оволодіння ключовими компетентностями, наскрізними вміннями та всебічний розвиток здобувачів. Як видно з дослідження, всі топ-критерії зосередилися на особі «замовників» освітніх послуг та на реалізації їх можливостей у подальшому житті.

Зауважимо, що ця проблема є ключовою у працях Марти Нассбаум, яка зазначає, що в багатьох країнах світу освітні ініціативи вузько зосереджені на науці та технологіях, при цьому мало уваги приділяється мистецтву та гуманітарним наукам. Пріоритет залишається на засвоєнні інформації, а не на формуванні критичних здібностей здобувачів освіти. Безперечно, така «вузька» спрямованість є не на користь ні самих здобувачів, ні для розвитку майбутнього демократії. Дослідниця пропонує змінити вектор освітніх послуг й запровадити триетапну модель розвитку здібностей молоді через освіту, зосереджуючись на критичному мисленні, світовому громадянстві та образному розумінні [14, с. 387].

У своїх дослідженнях ми постійно звертаємо увагу на розвиток гнучких умінь здобувачів освіти різних рівнів, адже це ті навички, які є надзвичайно важливими не лише для саморозвитку особи, а й для її становлення як

професіонала, досягнення успіху та визнання в житті, що й є індикаторами якості отриманої освіти [9; 10].

«Якість послуг» чи «якість товарів» більше є економічним терміном, а ніж освітнім. Історія його появи сягає часів середньовіччя, з того моменту, коли майстри почали об'єднуватися в ремісничі гільдії, починають зароджуватися цехові об'єднання, а самі майстри дбають про якість товару чи послуг, які вони пропонують для загального споживання. Прикметно, що навіть сотні років тому реміснику, щоб стати майстром потрібно було кілька років навчатися майстерності й представити на розгляд приймальної комісії такий продукт, який би відповідав стандартам якості [5, с. 114].

У ХХ століття термін «якість» починають використовувати в різних сферах, у тому числі й освітній. І сьогодні якість освіти є ключовою передумовою сталого розвитку суспільства й формування людського капіталу, адже від її рівня залежать інші важливі складники, наприклад, успішність фахівця на ринку праці, його соціальний статус, матеріальне становище тощо. Її зміст має визначатися сукупністю таких складових, як

- засвоєння знань;
- розвиток компетентностей та наскрізних умінь, серед яких група гнучких навичок має вагоме місце (критичне мислення, емоційний інтелект, уміння працювати в команді, медіа грамотність, комунікативні вміння та ін.).

Цей прооцес має бути системним і відповідати суспільним запитам, а головне, охоплювати різні рівні, зокрема

- оновлення державних стандартів та навчальних програм;
- розвиток інноваційних освітніх технологій і цифрових ресурсів;
- підготовку та підвищення кваліфікації фахівців;
- впровадження механізмів моніторингу якості освіти на різних рівнях;
- партнерство між закладами освіти, громадськістю, бізнесом і владою.

І особливе місце у забезпеченні якості освіти посідає суспільна доброчесність, яка сприяє формуванню довіри до освітніх інституцій і підвищує соціальну відповідальність усіх учасників освітнього процесу.

Але, якщо сам термін «якості» є економічним, то й ринок освітніх послуг має відповідати певним стандартам. Ринкові відносини у сфері педагогіки послуговуються наданням педагогічних послуг різними освітніми закладами. Сучасні заклади освіти прагнуть знайти своє «обличчя», рухаються за певною траєкторією розвитку, створюючи при цьому найсприятливіші умови для задоволення запитів своїх здобувачів. Спектр педагогічних послуг, що надаються ними постійно розширюється, а от послуги: чи завжди вони є якісними? Це питання залишається відкритим і сьогодні.

Як приклад, наведемо таку освітню послугу від шкільних учителів, як репетиторство. На жаль, така діяльність стає тіньовою стороною освітнього закладу. Додаткові заняття за певну плату може дозволити собі сім'я навіть із середнім місячним доходом. Проте ніхто не задумується над проблемою етичної сторони репетиторства, тобто дотриманням доброчесності. З одного боку, виходить, якщо учитель на уроці не допрацював, то він відпрацює за додаткову оплату, але вже після уроків. З іншого ж боку, немає ніякого мотиваційного аспекту на уроці для здобувачів. Це вкладається в аксіому: «Я не буду перевантажуватися під час уроку, бо маю змогу пройти його (ще раз почути, вивчити) з репетитором». Дві дієвих сторони освітнього процесу свідомо порушують умови доброчесності: працюють під час уроків не в повну силу, не з повною віддачею, а в позаурочний час і за додаткову оплату.

Хто б міг вирішити цю проблему? Звичайно батьки, одна із сторін освітнього процесу. Проте в силу різних обставин (завантаженість на роботі, неусвідомлення всієї філософії ситуації, «споглядальне» батьківство тощо) вони йдуть по шляху «меншого супротиву», самі ж породжуючи таку систему навчання й також порушуючи норми доброчесності. «Якщо я плачу гроші, то й отримую кращі послуги». І ніхто при цьому не задумується про навантаженість здобувачів протягом робочого дня, який плавно переходить у робочий вечір,

відсутність вихідних, перевантаженість, збереження ментального здоров'я тощо. І ми, дорослі, бідкаємося, чому у наших дітей відсутня мотивація відвідувати школу, поганий зір, де беруться у їхньому віці хронічні хвороби й чому такий рівень стресу та тривожності.

У дотриманні суспільної доброчесності, напевне, ключова роль та відповідальність залишається за педагогами. Недостатнє фінансування різних педагогічних програм, низька оплата праці, невирішеність соціально-побутових проблем тощо, ніщо не може виправдати неякісну роботу учителя. Найперше, із чого було б варто починати навчальний рік – це пригадати первісне призначення педагогіки – слугувати людині, гармонізувати її відносини із оточуючим світом [7, с. 27]. Сучасний учитель має допомагати кожному здобувачеві в створенні максимально сприятливих умов для розвитку та самореалізації відповідно до обраної життєвої стратегії. Звичайно це важко, але ж ніхто не сказав, що буде легко чи просто. Немає у світі «легких» професій, якщо ти професіонал, то це й передбачає високий рівень виконання роботи чи надання послуг. Коли ми звертаємося до лікаря, юриста, чоботаря тощо, то ми ж хочемо отримати належної якості послуги, то чому ж тоді вчитель – основна місія якого має бути найгуманнішою та демократичною – може дозволити собі працювати неякісно, безвідповідально, порушуючи педагогічну етику, чим підривати суспільну доброчесність.

У будь-якій професії це важливо, й зокрема в педагогічній, – зосередитися на роботі, виконувати свою професійну роль: навчати, розвивати, виховувати, працювати старанно, відповідально, з гарантією. Й тоді, можливо, в нашому інформаційному світі, де основними цінностями молоді залишаються достаток, кар'єра та багатство, знайдеться місце для розуму, креативності й доброчесності.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства й держави гостро стоїть питання про становлення і значущість активності особи в усіх сферах її життєдіяльності. Ціннісне сприйняття всіх сфер життя суспільства є неодмінною умовою формування творчо активної особистості. Зрозумілий той

факт, що у різних соціальних групах є свої особливі ціннісні орієнтації й їх формування для кожної групи теж має свої особливості, умови та специфіку.

Педагог, як ніхто інший, постійно зустрічається із поняттям «цінностей», як під час викладання, так і в повсякденному житті, приміряючи на себе різноманітні соціальні ролі: класний керівник (тьютор, наставник), колега, сім'янин, житель громади тощо. І враховуючи той факт, що все ж таки у педагога значну частину часу займає його професійна зайнятість, то і звернемося до питання ціннісних орієнтацій нашої молоді, здобувачів освіти, тих суб'єктів, які знаходяться по інший бік (від педагогів) освітнього життя.

Чому саме ціннісні орієнтації і молодь? Відповідь проста. Молодь – одна з основних соціальних груп нашого суспільства. За статистичними даними різних моніторингових центрів ця група складає близько 27 % всього населення України, а це трошки більше четверті [11, с. 259]. Це дуже мобільна, прогресивна група, крім того, молоді люди не тільки поступово вливаються в ряди дорослого покоління, але й самі беруть активну участь у суспільних процесах, що відбуваються в освітньому закладі, житті місцевої громади, країні. І від того, які інтереси, погляди, цінності переважають в молодіжному середовищі, залежить подальший соціально-економічний, політичний і культурний розвиток суспільства і держави в цілому.

Важливо відмітити, що молодь є не скільки об'єктом суспільного впливу, скільки повноправним суб'єктом громадянського суспільства, носієм тих цінностей, які формуються у громаді. При цьому, ця соціальна група бере активну участь у пошуці конструктивних рішень для вирішення проблемних ситуацій, пов'язаних із життям як громади, так суспільства загалом, здобуваючи у таких діях суспільно необхідний досвід.

Міністерством молоді та спорту України проводяться численні опитування з метою визначення структури та спрямованості ціннісних орієнтацій молоді, особливо в умовах війни [8]. Коли йдеться про структурування особистого ціннісного світу в цілому молодій людині, то схема вимальовується таким чином:

- на першому місці серед питань, особливо значущих для молодих людей, виступають інтереси сім'ї та рідних людей, особливо збереження життя та добробуту в період війни (99,4%);
- на нижчих позиціях розташувалися здоров'я (96,6%), друзі (приятелі, знайомі) (94,4%), вільний час (87,6%), робота (власна справа) (83,9%), релігія (54,8%). І лише третина молодих людей називає освіту, як цінність і, таким чином, освіта розташовується на 8 місці з десяти в переліку соціальних цінностей [8].

Відомо, що ціннісна шкала, визначаючи стратегічно важливі життєві цілі індивіда, є регулятором поведінки, на яку впливають соціальні, політичні та духовно-культурні орієнтації особистості. Молодь називають своєрідним «барометром» громадського настрою, який показує зміни стратегічних орієнтирів у системі цінностей суспільства.

Якщо взяти за асіому той факт, що ціннісні орієнтації формуються в процесі засвоєння людиною певного соціального досвіду й проявляються в її переконаннях та інтересах, то серед проблем, які найбільше хвилюють молодь вони називають:

- *політичні*: в Україні йде війна;
- *економічні*: високий поріг безробіття, низький рівень заробітної плати, високі ціни на товари та послуги;
- *соціальні*: загальне зубожіння, неврегульованість питань соціального забезпечення для внутрішньо переміщених осіб, зростання злочинності;
- *духовні*: падіння моралі, малі можливості задоволення культурних потреб, «відтік» молоді за кордон [2, с. 51].

Наявність у суспільстві соціально-економічних та політичних протиріч, трансформація морально-духовної системи виховання дали поштовх до переоцінки цінностей, критичного осмислення досвіду попередніх поколінь, формування нових моделей майбутнього суспільства й свого місця у ньому. Традиційно молодь успадковує досвід попередніх поколінь. Проте сьогодні у суспільстві, модель якого розбудовується на інформаційно-ринкових

відносинах, вона позбавлена цих природних орієнтирів і змушена «купувати» новий соціальний досвід. Це пов'язано з тим, що соціально-політична, економічна криза в українському суспільстві породила гострий конфлікт «передачі», який не вичерпується традиційною для будь-якого суспільства розбіжністю у поглядах «батьків і дітей» на стиль поведінки, одяг, в смаках до музики тощо.

Наша молодь сьогодні втрачає можливості здобувати соціальний досвід на кращих прикладах доброчесності. В нашій державі він стосується політичних, філософських, світоглядно-духовних основ розвитку людини, базисних поглядів на політику, економіку і виробництво, матеріальне і духовне життя суспільства. Покоління «батьків» виявилось в положенні, коли передача матеріальної і культурно-духовної спадщини не потрібна молоді: вона або уже морально застаріла, або економічно не виправдана.

Що ж може вплинути на зміну таких відносин? На наш погляд, є чотири групи соціокультурних факторів, які найбільше (позитивно! чи негативно?) впливають на формування ціннісних орієнтацій молоді:

- *соціалізація* як особливий процес отримання освіти та основа проведення вільного часу. Хоча освіта і не названа молодими людьми як важлива цінність, а у очах великої частини продовжують «падати» такі цінності як розумова праця, інститут знань, проте багато хто пов'язує свій добробут, отримання престижної роботи, забезпечення сім'ї виключно із якісною освітою.
- *Духовність* як основа доброчесності та гуманізації відносин. Добро, милосердя, любов – це основа будь-яких моральних норм, для яких немає національності чи кордонів. Виховання саме цих цінностей, можна сказати навіть плекання їх, допоможе створити у суспільстві гармонію відносин, підніме на новий щабель духовного розвитку кожную соціальну групу, від сім'ї до суспільства вцілому.
- *Національна ментальність*: ми є українці, нація незламних, мужніх, Героїв. Повага до старших, відповідальне ставлення до сім'ї, збереження

й відтворення етнічної пам'яті тощо, всі ці компоненти мають бути характерними рисами у вихованні української молоді.

- *Культурна приналежність*, як ідентифікатор суспільного стану. Пам'ять про традиції й звичаї попередніх поколінь, трансформація їх у сучасному світі, збереження мови – все це дозволить виховати молоду людину в дусі патріотизму до рідної землі. При цьому відбудеться своєрідна інтеграція демократичних цінностей, моралі й доброчесності.

Таким чином, враховуючи, що формування особистості зумовлюється не тільки генетично, але й соціальними умовами розвитку, необхідно зазначити, що результативність соціального розвитку особистості, і особливо етапу її становлення (дитинство та юність), значною мірою залежить від батьків та визначається рівнем компетентності, професіоналізму й, головне, доброчесності педагогів.

Ми переконані, що саме батьки, в першу чергу, а потім і педагоги більш цілеспрямовано можуть створювати організаційні умови формування ціннісних орієнтацій молоді. І саме тоді молодь, як інноваційна та прогресивна частина соціуму, стане фізичним, духовним та інтелектуальним рушієм людського капіталу. Ми не в силах припинити трансформацію цінностей, вони, дещо мають схожість із законами природи – частково діють поза волею людини – проте ми можемо вплинути на процес їхнього формування: конкретними діями, позитивним ставленням, критичним мисленням.

Освіта, як соціальний інститут, відповідно реагує на всі зрушення, що відбуваються в суспільстві. За рахунок поширення інформаційно-освітніх технологій змінюється характер багатьох сфер соціального життя. Змінам підлягають як матеріальні цінності, так і відносини між членами суспільства. Так, наприклад, якщо об'єктами накопичення в індустріальному суспільстві були гроші, ресурси чи влада, то в інформаційному це можуть бути знання, можливості, зреалізованість як фахівців. Якщо в індустріальному суспільстві безпосереднім ланцюгом виробничого процесу були майстерня – фабрика чи завод – корпорація, то в новому – освітні заклади (наприклад, університети,

академії, вищі школи), де виробляються нові знання, включаються в виробничий процес й стають особливою цінністю інформаційного суспільства.

У цих реаліях зазнають трансформації й світоглядні підходи особи: на зміну раціоналістичним баченням приходить підпорядкування буття за законами універсального світопорядку. Інша особливість світоглядної переорієнтації пов'язана з виникненням в кінці ХХ ст. передумов для формування нового за своїм рівнем і масштабами синтезу природничих і гуманітарних наук. Суть цього феномена полягає в тому, що наукове знання набуває статусу духовного пошуку, з частково вузькопрофесійної діяльності перетворюється на смисложиттєву орієнтацію.

Таким чином, отримання якісної освіти вже давно перестало бути суто освітянською проблемою, набувши соціального, а то й загально філософського значення. Ця проблема стала предметом обговорення таких видатних філософів, як М. Гайдеггер, П. Макларен, Х. Ортега-і-Гассет, П. Фрейре, К. Ясперс, й реалізована в творчих пошуках вітчизняних дослідників – В. Андрущенко, В. Кременя, І. Предборської та ін. Спробою практичного вирішення цієї проблеми став міжнародний рух за лібералізацію вищої (університетської) освіти, за реорганізацію її на засадах гуманітарної освіти (Liberal arts education) [3, с. 52].

Важливо підкреслити, що гуманітарна освіта репрезентує стратегію майбутнього розвитку не тільки освітніх закладів певного типу, а й усієї вищої освіти. Суть цієї стратегії зводиться до тріади: «гуманістичні цінності – демократизація освіти – творче мислення».

Ми знаву повертаємося до піднятої теми – якісної освіти, демократичних цінностей та творчих можливостей здобувачів. Сучасне інформаційне суспільство потребує відповідної форми політичної організації, яка забезпечувала б умови для розкриття творчих можливостей людини й потенціалу нових технологій, що реально здійснити лише у вільному, демократичному суспільстві. Зрозуміло, що основою демократичного ладу є людина, яка спроможна розкрити його потенціал і для якої демократія є

природнім середовищем задоволення особистих і суспільних інтересів. Під «демократичним природнім середовищем» ми розуміємо утвердження гуманістичних цінностей, підвищення ролі загальної освіти і культури, пріоритетність творчого розвитку людини тощо.

Однак, подібна стратегія заходить у суперечність з вимогами вузько професійної підготовки, оскільки і суспільство в цілому, і самі здобувачі та їхні батьки в більшості своїй вимагають передусім спеціалізованої професійної освіти. Відмовитись від професійної підготовки в сучасному університеті, мабуть, було б нереально. Але варто зважити й на те, що така професіоналізація склалася у відповідності з потребами індустріальної доби. Інформаційне суспільство висуває свої вимоги. Воно потребує людей всебічно розвинених, здатних до самостійної і відповідальної діяльності. Мабуть найголовнішою проблемою сучасної вищої освіти є проблема поєднання компонентів загального і спеціального в ній, знаходження оптимальної комбінації професійної підготовки з формуванням загальної культури, засвоєнням гуманістичних і демократичних цінностей [3, с. 27].

Ще один аспект, на який варто звернути увагу, пов'язаний з підвищенням продуктивності освіти, яка може бути досягнута не шляхом засвоєння здобувачами невпинно зростаючого обсягу знань, а шляхом формуванням у них насамперед здатності мислити творчо й креативно. Пояснюючи цю стратегію, Ян Сокол, чеський філософ, звертає увагу на те, що «постійно зростає як сума знань для конкретної професії, так і сукупність самих професій... І якщо взяти до уваги динамізм, властивий сучасному суспільству, постійне технологічне оновлення та модернізацію суспільного життя, малофективність сучасної освіти, орієнтованої на підготовку вузьких фахівців (професіоналів) стає очевидною» [13]. Виходом із такої ситуації може стати акцент на формуванні критично мислячої, творчої особистості, здатної усвідомлено виконувати всі освітні завдання, й головне, добросовісно відноситися до своїх обов'язків.

Зв'язок сучасної освіти з демократією полягає не лише у тому, що потрібно відповідати включенням відповідних дисциплін у освітньо-професійні

програми, а й у забезпеченні високого рівня освіченості здобувачів освіти, розвитку в них поряд із твердими навичками (hard skills), гнучких (soft) та цифрових (digitals). Головним тут, мабуть, є те, що гуманітарна освіта означає не просто пасивну рецепцію певної інформації, а й активну участь здобувачів у освітньому процесі. Можливість сформувати власну програму навчання, свобода вибору курсів, інноваційні методи та практики навчання, варіативність форм проведення занять стають для здобувачів справжньою школою демократії, відповідальності за власні рішення, вміння робити вибір і планувати своє життя.

Ми переконані, що головною дієвою особою в освітньому процесі має стати сама людина – *здобувач*, який прийшов за якісною освітою до закладу вищої освіти, *викладач*, який використовує всі можливі ресурси для надання якісних освітніх послуг. І якщо ми говоримо про суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини освітньому процесі, то той же здобувач має право на володіння реальних академічних свобод:

- по-перше, запровадження діалогічної освіти, яка сприяє кожній людині стати повноцінним суб'єктом громадянського суспільства (що є не привілеєм еліти, а природним правом кожного), вимагає високої довіри до партнера, віри в його здатність робити й переробляти, творити й відтворювати. Довіра – це апріорна вимога до діалогу; «діалогічна людина» довіряє іншій ще до того, як зустрінеться з нею віч-на-віч. Однак, її ставлення не наївне, більше критичне. І саме через діалог для кожної людини відбувається набуття позитивного досвіду соціальних дій;
- по-друге, максимальне впровадження (наскільки це дозволяє структура освітньо-професійних програм) принципу виборності курсів;
- по-третє, створення необхідних умов для виконання здобувачами освіти програм додаткової спеціалізації (minor);
- по-четверте, впровадження міждисциплінарних програм і збереження, наскільки це можливо, взаємної відкритості («прозорості кордонів») між факультетами, кафедрами, інститутами;

- по-п'яте, підтримка магістеріуму як окремої інституції. Нарешті, можна було б запропонувати створення в межах закладу вищої освіти окремої структури (школи, коледжу, програми) на засадах гуманітарної освіти та культури демократії.

Крім цього, академічні свободи сприяють формуванню світоглядних орієнтацій особистості, виробленню власної філософії життєдіяльності, її самоідентифікації та самореалізації у кожній сфері суспільного життя.

Висновки. Якість освіти неможлива без довіри між усіма учасниками освітнього процесу здобувачами, викладачами, громадою, що й становлять суспільство як таке. Якщо в системі панують чесність, прозорість, справедливість, тоді суспільство можна назвати доброчесним, яке визнає моральні норми легітимними й авторитетними.

Суспільна доброчесність передбачає дотримання етичних норм, справедливості, повагу до прав інших. І є важливою характеристикою в освіті та наданні освітніх послуг. Якщо ми говоримо про якісну освіту, то вона неможлива без дотримання доброчесності. Якість не обмежується знаннями, це такий рівень освіти, який забезпечує наявність в людини таких складових як моральність, відповідальність, розвиток критичного мислення, здатності приймати доброчесні рішення в суспільному житті. Таким чином, доброчесність є результатом і водночас умовою якісної освіти. В цьому, власне, і полягає суть того, що ми називаємо якістю освіти, тобто такий її рівень, який реалізує її гуманістичну мету й відповідає фундаментальним цінностям демократичного суспільства, в якому найвищою цінністю є й залишається людина.

Список використаних джерел:

1. 17 Цілей Сталого Розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijjkogo-rozvytku/>
2. Гаращук, О. В., Куценко, В. І. (2019) Якісна освіта – інструмент сталого розвитку (зарубіжний досвід та українські реалії). *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 23 (1), 49–55.

3. Вища освіта України (2017). Тематичний випуск «Університет і лідерство», 2 (1), 170.

4. Десятов, Т.М., & Бардадим, О.В. Якість освіти – ознака розвитку держави. (2024). *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки», 3, 21-27.*
<https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-3-21-27>

5. Ковальова, С. Г. (2018). Ремісничий цех за середньовічним міським правом. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, 2 (36), 112–118.

6. Про освіту. Закон України від 05.09.2017, № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

7. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток : колективна монографія / кол. авт. ; відп. ред. Г. Є. Улунова. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 300 с.

8. Соціологічні дослідження. URL: <https://mms.gov.ua/molodizhna-politika/baza-doslidzhen/sociologichni-doslidzhennya>

9. Степанова, Н.М. (2024). Креативність як гнучка навичка в професійній підготовці майбутніх педагогів. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*, 4 (1), 111-116. <https://doi.org/10.32782/ART/2024-4-19>

10. Степанова, Н.М. (2025). Критичне мислення як одна з навичок освіти для сталого розвитку. *Theoretical and applied aspects of sustainable development of Ukrainian regions : scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 607-620. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-539-6-25>

11. Ступак, О.Ю. (2021). Молодь як соціально-демографічна група. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 1 (100), 257–269. <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-257-269>

12. Що думають про якість роботи школи і якість освіти директори шкіл, учні, їхні батьки та освітні експерти. Бриф за результатами дослідження, 2020. URL: <https://sqe.gov.ua/wp->

content/uploads/2021/03/SHHo_dumayut_yakist_osviti_brief_education_quality_2020.pdf

13. Jan Sokol. What is Liberal education about? *Kritika & kontekst*. 2/99. P. 106.
14. Nussbaum, M. (2006). Education and democratic citizenship: Capabilities and quality education. *Journal of human development*, 7(3), 385–395. <https://doi.org/10.1080/14649880600815974>